

Nr 788

Av herrar **Brundin** och **Strandberg**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 51, angående vissa frågor rörande statliga företag.

(Lika lydande med motion nr 1021 i Andra kammaren)

Enligt 1958 års Genève-konvention om kontinentalsockeln utövar varje strandstat suveräna rättigheter över den utanför territorialgränsen liggande delen av sockeln, såvitt det gäller dennas utforskande och tillgodogörande av dess naturtillgångar. Denna konvention har antagits av 1964 års höstriksdag.

För att framlägga förslag till svensk lagstiftning angående villkoren för eftersökande och utvinning av naturtillgångar inom den svenska delen av sockeln tillkallades år 1964 särskilda sakkunniga, vilka i november 1965 avgav betänkandet "Kontinentalsockeln" (SOU 1965: 66). År 1966 antog riksdagen lagen om kontinentalsockeln.

I lagen om kontinentalsockeln stadgas att rätten att utforska kontinentalsockeln och utvinna dess naturtillgångar tillkommer staten. Kungl. Maj:t kan emellertid meddela tillstånd (koncession) för annan än staten att genom geofysiska mätningar, borrhning eller på annat sätt utforska kontinentalsockeln och att utvinna naturtillgångar på denna.

Ett flertal koncessionsansökningar avseende olje- och gasfyndigheter har inlämnats till vederbörlig myndighet. De ingivna ansökningarna avser betydande arealer i Skåne och större delen av Gotland. Flertalet ansökningar har ingivits under åren 1962—1964, varvid kommerskollegium yttrat sig över framställningarna. Förhållandet att inkomna koncessionsansökningar i vissa fall vilat hos den beslutande myndigheten under en tidsrymd av 6 år utan att denna fattat ett beslut i endera riktningen måste betecknas som ett mindre tillfredsställande förhållande.

I proposition nr 51 år 1968 föreslår Kungl. Maj:t bildandet av ett särskilt aktiebolag för att eftersöka och utvinna olje- och naturgasfyndigheter samt bedriva därmed förenlig verksamhet. Av bolagets aktiekapital, som avses uppgå till lägst 5 och högst 15 milj. kr., förutsätts vattenfallsverket och LKAB teckna 25 % vardera. Departementschefen uttrycker en förhoppning om att återstoden skall tecknas av de företag som sökt koncession och av andra enskilda företag. I det fall att enskilda företag inte skulle vara beredda att ta del i bolaget med 50 % anser departementschefen att de statliga företagen bör öka sin andel i motsvarande grad. Steget till

ett helstatligt företag är inte långt eftersom en eventuell medverkan av enskilda företag ytterst beror på de villkor som Kungl. Maj:t fastställer. Om riksdagen beslutar om bildandet av ett halvstatligt bolag bör statens andel utgöra ett minoritetsintresse och ytterligare minskas om intresse för medverkan från enskilda företag framkommer. De villkor Kungl. Maj:t avser ställa har ej förelagts riksdagen.

I propositionen föreslås att royalty bör erläggas till staten med ett belopp som beräknas i förhållande till vinsten på verksamheten. Detta sätt att beräkna royalty torde avsevärt begränsa möjligheterna för staten att erhålla inkomster från eventuella fyndigheter. Royalty bör i stället erläggas till staten i förhållande till de utvunna produkternas värde, vilket är i överensstämmelse med internationell kutym. Royalty måste anses utgöra en form av bevillning och bör således föreläggas riksdagen för beslut.

Kostnaderna för en ingående och planmässig utforskning av de i första hand intressanta områdena, Skåne och Gotland samt havsområdena där-omkring, beräknades år 1966 av Sveriges geologiska undersökning, SGU, till 150—200 milj. kr. Det föreslagna bolaget föreslås få undersökningskoncessioner för samtliga dessa områden. Koncessionstiden avses utgöra 8 år med skyldighet att under perioden utföra arbeten för minst 100 milj. kr.; dock skall Kungl. Maj:t kunna besluta att minimiarbetskyldigheten får motsvara en kostnad av högst 150 milj. kr.

I propositionen lämnas ingen redovisning om omfattningen av de planerade undersökningarna. Den rapport som omnämnes i propositionen, vari SGU redovisar sin bedömning av utgångsläget, har sekretessbelagts. För att göra en ingående undersökning av de intressanta områdena torde emellertid ett större antal djupborrningar krävas. Att exakt ange kostnaden för varje borrhål är omöjligt, men kostnaden torde komma att röra sig omkring 5—15 milj. kr. per borrhål.

För att få en uppfattning om omfattningen av de arbeten som erfordras för att undersöka de mest intressanta svenska områdena kan en jämförelse göras med arbetena i Nordsjön. Utsikterna att finna kommersiellt exploaterbara fyndigheter på den svenska delen av kontinentalsockeln är enligt sakkunnigas uppfattning betydligt mindre än beträffande nordsjöområdet, varöver England, Norge, Danmark, Västtyskland och Holland förfogar. I Nordsjön har Norge, Danmark och Västtyskland sammanlagt borrarat drygt 20 hål till en kostnad av omkring 450 milj. kr. Därtill kommer att Danmark utfört 37 resultatlösa borrhningar på land till okänd kostnad. På den engelska delen av kontinentalsockeln i Nordsjön har 120 borrhål gjorts, varvid 4 kommersiella fyndigheter upptäckts. Arbetet på den engelska kontinentalsockeln har hittills kostat ca 2 500 milj. kr.

Med utgångspunkt från dessa jämförelser med näraliggande områden synes den föreslagna minimiarbetskyldigheten om högst 150 milj. kr. vara

för låg, om man samtidigt uppställer kravet att undersökningsarbetenas omfattning skall vara sådan att eventuella fyndigheter upptäcks inom en rimlig tidsrymd. En bedömning av minimiarbetskyldigheten underlättas naturligtvis om den görs med tillgång till SGU:s ovannämnda sekretessbelagda rapport. Det är ej möjligt här.

Bildandet av ett bolag för att eftersöka och utvinna olje- och naturgasfyndigheter i vilket staten äger minst halva aktiekapitalet innebär att staten skall tillskjuta motsvarande andel av de medel som erfordras för bolagets verksamhet. Departementschefen har ej uttalat huruvida det av SGU 1966 angivna beloppet om 150—200 milj. kr. kan anses som tillräckligt. Inte heller tas frågan upp om hur arbetena skall finansieras till den del de överstiger det föreslagna aktiekapitalet.

Om de utöver aktiekapitalet erforderliga medlen för bolagets verksamhet till den del dessa belöper på den statliga andelen avses anskaffas genom upplåning på kapitalmarknaden uppkommer frågan om aktiekapitalets storlek kan anses vara tillräcklig ur borgenärssynpunkt. I det fall att bolagets egna kapital ur långivarsynpunkt bedöms vara litet medför detta en fördröjning av upplåningen. Extern finansiering av bolagets verksamhet måste bli mycket besvärlig med tanke på de krav på säkerhet som en ansvarskännande långgivare har.

Mot bakgrund av den mycket stora osäkerhet som vidlåder projektet och det mycket stora ekonomiska risktagande som är för handen måste vi ta avstånd från Kungl. Maj:ts förslag som innebär en riskfylld användning av statens medel. Statens ansvar kan även komma in i bilden i ett senare skede. Om de av det föreslagna bolaget vidtagna undersökningarna visar att några kommersiellt exploaterbara fyndigheter ej finns, kvarstår skyldigheten att återbetala eventuella lånemedel. Beträffande den del av bolagets skulder som hänför sig till vattenfallsverkets och LKAB:s aktieinnehav torde staten, dvs. skattebetalarna, vara tvungna att gottgöra borgenärerna vare sig en formell statlig garanti lämnats eller ej. Detta förhållande utgör ytterligare ett skäl som talar mot det föreslagna statliga bolaget.

Det bolag som nu föreslås bildas kan således i framtiden komma att kräva betydande anslag över statsbudgeten. Med tanke på den stora osäkerhet beträffande resultatet av den verksamhet det föreslagna bolaget skall bedriva och de stora finansiella risker som är aktuella är det egendomligt att ovannämnda förhållanden ej behandlats i propositionen.

Av vad som sagts ovan framgår att det finns tungt vägande skäl för att i möjligaste mån begränsa statens finansiella engagemang i den i och för sig önskvärda verksamheten. I propositionen anför departementschefen att statens ansvar motiveras av det stora ekonomiska risktagandet den föreslagna verksamheten innebär. Enligt vår uppfattning talar detta skäl

synnerligen starkt mot att staten direkt skall medverka i det ekonomiska risktagandet. LKAB bör således ej teckna aktier i det föreslagna bolaget. Företagets hittillsvarande verksamhetsinriktning är inte heller sådan att bolagets erfarenheter är oundgängliga vid sökandet efter olje- och gasfyndigheter. I det fall att LKAB:s kunnande och erfarenhet på något område skulle vara av värde för arbeten beträffande eftersökande och utvinnande av olja och gas kan och bör dessa ställas till förfogande utan att LKAB och därmed staten involveras i ett mycket stort ekonomiskt risktagande. Det bör i detta sammanhang betonas att staten och berörda enskilda företag ömsesidigt bör utnyttja varandras erfarenheter och i möjligaste mån samarbeta.

Upptäckten av olje- och gasfyndigheter på svenskt område skulle vara mycket betydelsefullt för den svenska ekonomins utveckling. Exploaterbara fyndigheter skulle vara av stort värde från såväl beredskapssynpunkter som handels- och energipolitiska synpunkter. Dessa synpunkter bör beaktas vid regleringen av såväl undersöknings- som eventuella utvinningsarbeten.

Samhällets intressen i dessa avseenden kan emellertid, enligt vår uppfattning, tillvaratas bättre om verksamheten organiseras enligt andra linjer än de av Kungl. Maj:t föreslagna.

Det förfarande som tillämpas i Norge och som har stora likheter med det brittiska synes oss vara överlägset det nu föreslagna. Detta förfarande torde ej direkt kunna appliceras på Sverige men kan användas som vägvisare vid utformandet av en svensk politik på området.

Det norska förfarandet kan kortfattat beskrivas på följande sätt. Det från olje- och gassynpunkt intressantaste området på den norska kontinentalsockeln indelades i 278 block om vardera ca 500 km², varefter det den 9 april 1965 kungjordes att utvinningstillstånd, avseende ett eller flera block, efter ansökan och prövning kunde meddelas. Industridepartementet tillsåg att kungörelsen tillställdes alla som kunde bedömas ha intresse av densamma.

Vid ansökningstidens utgång den 15 juni 1965 fanns 11 sökande, vilka täckte 208 block. På grund av stark koncentration till vissa block kunde utvinningstillstånd endast ges för 81 block.

Ett statligt organ upptog direkta förhandlingar med var och en av sökandena, varefter industridepartementet den 17 augusti 1965 meddelade utvinningstillstånd till åtta sökande.

Vid förhandlingarna fastställdes ett arbetsprogram för den första sexårsperioden av koncessionstiden, som uppgår till 46 år. Uppfylles ej arbetsprogrammet dras tillståndet in, varvid departementet kan kräva inbetalning av det belopp det resterande arbetsprogrammet motsvarar.

Förutom koncessionsavgifter skall royalty om 10 % av bruttovärdet av

de utvunna produkterna erläggas till staten, vilken även kan bestämma att royalty helt eller delvis skall erläggas i form av utvunna petroleumprodukter. Rättighetsinnehavaren måste efter sex år till staten avstå från en fjärdedel av det ursprungliga koncessionsområdet och efter ytterligare tre år avstå från ännu en fjärdedel av det ursprungliga området. Det innebär att staten efter nio år förfogar över hälften av koncessionsområdet.

Det arbetsprogram som rättighetsinnehavarna förpliktat sig att utföra består bl. a. av borrhning av mer än 30 hål. De sammanlagda investeringarna beräknas för femårsperioden 1966—1971 uppgå till ca 750 milj. svenska kronor. Betydande delar av dessa medel kommer Norge till godo, då en förutsättning för utvinningstillstånd beviljande är att sökanden förbinder sig att använda baser i Norge och utnyttja norsk industri och arbetskraft i den utsträckning den är konkurrenskraftig beträffande priser och tidshänsyn.

För de områden för vilka utvinningstillstånd ej givits kan mot avgift undersökningstillstånd meddelas. 14 olika konsortier har beviljats undersökningstillstånd.

Den norska statskassans samlade intäkter med anledning av undersöknings- och utvinningstillstånd uppgick i slutet av år 1965 till över 21 milj. norska kronor.

Beträffande samarbetet mellan berörda parter framhåller industridepartementet att detta gått friktionsfritt och att departementet ej mottagit klagomål av något slag.

Sammanfattningsvis kan framhållas att det som departementschefen anför på de tre sidor i propositionen som berör denna fråga måste sägas innebära en ofullständig redovisning av i frågan relevanta förhållanden. De anförda motiven för bildandet av ett halvtstatligt bolag för eftersökande och utvinning av olja och gas är ej bärande. De samhälleliga intressen som bör bevakas kan bättre tillgodoses om verksamheten får en utformning enligt huvudlinjerna i det norska förfarandet.

Vid användning av det av oss förordade systemet utnyttjar man även alla de fördelar en sund konkurrens ger.

Med stöd av ovanstående hemställas,

att riksdagen, med avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 51 år 1968, måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att förslag till reglering av verksamhet som avser eftersökande och utvinnande av olja och gas i enlighet med de riktlinjer och principer som anges i denna motion snarast förelägges riksdagen.

Stockholm den 26 mars 1968

Paul Brundin (h)

Bertil Strandberg (h)